
PRECONDITIONS FOR THE DEVELOPMENT OF A RURAL MICROREGION SITUATED IN AN INNER PERIPHERY – CASE STUDY OF JEVÍČKO

Žitňáková J., Vaishar A.

Department of Applied and Landscape Ecology, Faculty of Agronomy, Mendel University in Brno, Zemědělská 1, 613 00 Brno, Czech Republic

E-mail: janazitnakova@seznam.cz

ABSTRACT

The aim of the thesis was to define the microregion Jevíčko and to provide a brief look on the entire territory and its villages, to give a summary of the most important strong and weak points, opportunities and threats (a SWOT analysis) and to evaluate the development potential of Jevíčko as a rural peripheral region according to the results of the analysis. The thesis itself is based on a literature research, on an analysis of statistical data, on a detailed survey of the region and on results of a questionnaire. The whole microregion currently ranks among economically weak regions with poor transport infrastructure and low business activity. The location on the border of three administrative regions, the necessity of commute to workplaces, a poor condition of roads and an underdeveloped tourism infrastructure – all these belong to the weaknesses in this area. The location in Malá Haná, environment without heavy industry, the nature of soils suitable for agriculture and connection to the IDS JMK (an integrated transport system of the South Moravian region) – these things can strongly support the future development of the region Jevíčko. The threats are especially aging population, migration of young people to cities and growing unemployment. With such a high unemployment rate this region represents a good business opportunities because it is a source of cheap labour. The region also has good preconditions for the development of small businesses and agrotourism. A long time ago suggested construction of the road R43 is a source of conflicts in this region. The construction could create new jobs but it could also harm a valuable part of this territory.

Key words: inner periphery, the town of Jevíčko, Malá Haná, village, rural area, microregion Jevíčko, Moravskotřebovsko region

ÚVOD

Vnitřní periferie je tradiční českou venkovskou oblastí, kde v krajině vznikalo velké množství malých sídel, která jsou relativně blízko u sebe a navazují jedno na druhé. V 50. a 60. letech 20. století byla tato oblast hlavním zdrojem pracovních sil při poslední vlně emigrace z venkova do center těžby, strojírenství a těžkého průmyslu. V období koncentrace z těchto sídel prakticky zmizela přirozená hospodářská základna včetně provozů zemědělské výroby a občanské vybavenosti. Vzhledem k velikosti obcí byla a je občanská vybavenost na poměrně nízké úrovni. Pracovní příležitosti pro obyvatele této oblasti jsou především v okresních městech či regionálních centrech, která jsou však excentricky situována a je nutné do těchto měst dojíždět. Dalším problémem těchto regionů je nízká intenzita veřejné dopravy. Venkovská stavení v jednotlivých sídlech začali využívat obyvatelé měst jako chalupy, v blízkosti větších sídel se rychle rozvíjely chatové a zahrádkářské osady. (Perlín, 1998)

Mikroregion Jevíčko leží v úrodné oblasti Malé Hané a je tvořen obcemi Bělá u Jevíčka, Biskupice, Březina, Březinky, Hartinkov, Chornice, Jaroměřice, Jevíčko, Slatina, Víška u Jevíčka, Vražné a Vysoká. Celá oblast spadá pod správu Pardubického kraje, okres Svitavy, správní obvod Moravská Třebová. Jevíčko patřilo do roku 1960 k historickému území Moravy, nicméně od daného data je území součástí Čech, což znamenalo jednak změnu spádovosti, ale i změny v běžném životě lidí. Dosud zde přetrvává určité napětí mezi správní příslušností (východní Čechy) a historickými, kulturními i dopravními vazbami na Moravu. Lze také říci, že území se vyznačuje trojnásobnou periferností, jelikož leží na okraji okresu Svitavy, Pardubického kraje a historické země Morava. Zároveň je jeho poloha na rozmezí Pardubického, Olomouckého a Jihomoravského kraje. Samotné město Jevíčko je spádovým centrem jednak pro obce mikroregionu, ale z hlediska existence lékařského a školního zařízení i pro nejbližší sídla v okrese Blansko. Celá oblast mikroregionu se v současné době řadí mezi hospodářsky slabé regiony s nedostatečnou dopravní obsluhností a minimem podnikatelských aktivit.

MATERIÁL A METODIKA

Prvotním úkolem bylo zhodnocení dostupné literatury k danému území a materiálů, které poskytli MěÚ Jevíčko. Dále byly zpracovány výsledky vlastního dotazníkového šetření a rozhovorů s občany jednotlivých obcí, informace z webových stránek obcí a v neposlední řadě také poznatky získané terénním průzkumem celé oblasti. Celkem bylo zpracováno 259 dotazníků (z toho 116 za město Jevíčko). Ženy a muži byli v poměru 145:114. Velký význam, zejména pro představu o budoucnosti obcí, mělo zaplňování územních plánů. Současně byla provedena analýza statistických dat k mikroregionu, která vychází z údajů Českého statistického úřadu a Úřadu práce Svitavy. Pro konečné hodnocení získaných poznatků byla použita metoda SWOT analýzy. Do jednotlivých skupin této analýzy bylo vybráno šest nejvýznamnějších charakteristik pro danou oblast a po zhodnocení jejich vzájemné interakce byly navrženy možnosti pro budoucí rozvoj mikroregionu Jevíčko.

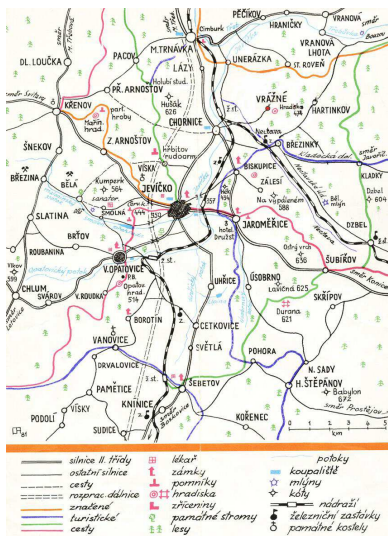
VÝSLEDKY A DISKUZE

K 31. 12. 2010 žilo v mikroregionu celkem 6 740 obyvatel na rozloze 11 504 ha a průměrný věk byl 40,2 let. Celkový přírůstek obyvatel za období 2001 - 2010 činil + 46 obyvatel. Hustota zalidnění 58,6 obyvatel/km² je v porovnání s republikovým (133 obyvk./km²), krajským (114 obyvk./km²) a okresním (76 obyvk./km²) průměrem téměř poloviční. V obyvatelstvu má významné zastoupení produktivní složka, ale tento stav lze pokládat pouze za dočasný. Předpokládáme, že bude docházet ke stejným změnám, které postihují celou ČR. Přejde úbytek osob v předproduktivním věku a růst počtu starších obyvatel. Druhým významným předpokladem, jenž bude ovlivňovat demografické poměry, bude nižší porodnost.

Obr. 1 Vymezení daného území v rámci Pardubického kraje a okresu Svitavy (www.czso.cz, 2011)

Obr. 2 Upravená mapa mikroregionu Jevíčko a jeho okolí (www.vrazne.unas.cz, 2011)

Občanská i technická vybavenost jednotlivých obcí odpovídá jejich charakteru a velikosti, ale z hlediska jejich rozvoje se jedná o oblast dosti zanedbávanou. Nejvíce obsáhlou infrastrukturu má samozřejmě spádové Jevíčko. Zde je občanská vybavenost města zastoupena jak vzdělávacími institucemi (mateřská škola, základní škola, zvláštní škola, gymnázium a základní umělecká škola), tak i zdravotnickým a sociálním zařízením. Dále je k dispozici poštovní úřad, knihovna, kino, kostel a hřbitov nebo třeba koupaliště. Napojení na ČOV má pět obcí z regionu a šest sídel je plynofikováno.

I přes svoji perifernost má mikroregion poměrně dobré napojení na regionální silniční a dálkové trasy, a to na silnice I/35 a I/43. Nejdůležitějšími komunikacemi jsou silnice II. a III. třídy, které navazují na komunikace místního významu. Rada úseků je ve špatném technickém stavu, což negativně ovlivňuje jejich průjezdnost a bezpečnost silničního provozu. Územím prochází regionální železniční trať č. 262 ve směru Skalice nad Svitavou - Česká Třebová, na kterou se v Chornicích napojuje trať č. 271 Chornice - Prostějov. Na obou železničních jsou v provozu pouze motorové vlaky. Na území mikroregionu zasahuje IDS JMK a to tarifní zóna č. 290. Dopravní spojení v rámci mikroregionu hodnotili dotázaní vesměs jako dostatečné. Spojení do větších měst hodnotili jako dobré (Brno, Letovice, Moravská Třebová). Lidé si však velmi často stěžovali na špatnou dostupnost okresního a krajského města, která byla pro většinu dotázaných velice problematická z hlediska malé četnosti spojů a především nutnosti častého přestupu.

Obr. 3 Autobusové spoje pro obce regionu kromě Jevíčka (vl. šetření, www.idos.cz, duben 2011)

Obec mikroregionu	Počet obsluhujících autobusových linek
<i>Bělá u Jevíčka</i>	4
<i>Biskupice</i>	7
<i>Březina</i>	9
<i>Březinky</i>	1
<i>Hartínkov</i>	2
<i>Chornice</i>	13
<i>Jaroměřice</i>	10
<i>Slatina</i>	5
<i>Víska u Jevíčka</i>	8
<i>Vrážně</i>	1
<i>Vysoká</i>	1

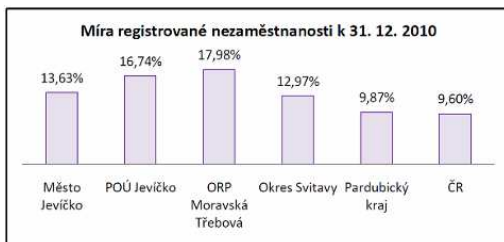
Bodem střetu v tomto území je plánovaná výstavba rychlostní silnice R43, která by měla propojit dálnici D1 Praha - Brno s rychlostní silnicí R35 Hradec Králové - Olomouc. Silnice by měla být čtyř a více pruhová a od jejího provozu se očekává, že dojde ke zlepšení dostupnosti nejen pro město Jevíčko, ale i jednotlivé obce v regionu Svitavsko. Z dotázaných občanů bylo 48 % pro výstavbu této silnice, 25 % obyvatel bylo proti a pro ostatní nebyla tato problematika zajímavá.

V ekonomické struktuře regionu nastaly po roce 1991 zásadní změny. Jednak to byly masivní privatizace ve všech sférách, značný úbytek pracovních příležitostí v zemědělství a průmyslu, rozštěpení bývalých státních podniků nebo pokles zaměstnanosti ve velkých organizacích a nárůst v drobných a středních podnicích. Významný byl také vstup zahraničních investorů především do města Jevíčka. V roce 2000 bylo na území mikroregionu registrováno 913 podnikatelských

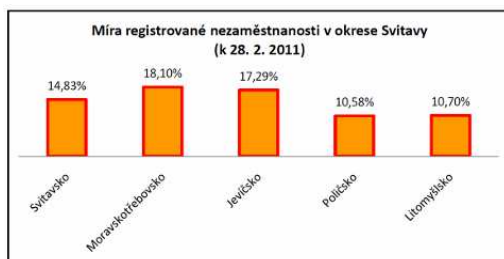
subjektů. K 31. 12. 2010 jich bylo celkem 1 133. Rozhodujícími zaměstnavateli v regionu Jevíčko jsou firmy Czech Blades, s. r. o.; GST Automotive Safety Czech s.r.o.; WOODEX CZ, a.s.; MATOUŠEK CZ, a.s.; OLÚ Jevíčko. Počet zaměstnanců se u těchto podniků pohybuje v rozmezí 100 - 199 osob.

Na konci roku 2008 byl mikroregion Jevíčko, stejně jako celá Česká republika, zasažen celosvětovou ekonomickou krizí, která se projevila v nárůstu nezaměstnanosti. Nejvíce postižena byla firma GST Automotive Safety Czech s.r.o., která ještě v říjnu 2006 disponovala 941 zaměstnanci. V dubnu roku 2010 se předpokládalo kompletní uzavření celého provozu, které nakonec nebylo realizováno a část výroby byla přesunuta na východ, ale k 31. 12. 2010 zde bylo zaměstnáno jen 105 lidí. K 28. 2. 2011 připadalo v regionu Jevíčko na 3 volná pracovní místa celkem 560 nezaměstnaných (ženy 266, muži 294). Z dotazníkového šetření vyplynulo, že nejfrekventovanějšími obcemi pro dojížděku za prací jsou Jevíčko, Chornice, Březina, Moravská Třebová, Velké Opatovice a Letovice (obojí okres Blansko) a Svitavy.

Obr. 4 Srovnání míry nezaměstnanosti ve vybraných územních celcích (data ČSÚ)

Obr. 5 Charakteristika nezaměstnanosti v okrese Svitavy (data Úřad práce Svitavy)

Jevíčko, díky sporadickému rozmístění průmyslových podniků, které mají z hlediska znečišťování pouze lokální charakter, patří k oblastem s nízkým znečištěním ovzduší. Skládka komunálního odpadu pro region leží v katastru obce Slatina.

Obecní spolky v jednotlivých obcích se starají o kulturní život v regionu. Asi nejvýznamnější jsou z tohoto hlediska Biskupice s bohatým kulturním programem, který dokáže přitáhnout ročně stovky návštěvníků. Biskupice svými akcemi usilují o zachování kultury Malé Haně, v neposlední řadě pak místního nářečí, kterým je hanáčtina.

Z hlediska cestovního ruchu je propagace mikroregionu na velmi nízké úrovni a kapacita ubytovacích zařízení je nedostatečná. Toto odvětví se zde opírá především o turistiku a cykloturistiku. Celá oblast mikroregionu disponuje poměrně bohatou sítí cyklistických tras různé obtížnosti. Střed města Jevíčka je vyhlášen městskou památkovou zónou. Z hlediska marketingové klasifikace cestovního ruchu náleží území do turistické oblasti č. 29 - Svitavsko. Oblast je zajímavá z hlediska přírodních hodnot, pokud jde o architektonické památky, tak pouze místního významu. Město Jevíčko je turisticky atraktivní pro 59 % z dotázaných obyvatel města. Významnou složku tvoří chataraři a chalupáři, jejichž největší koncentrace je v Hartinkově, Vrážném a Vysoké, kde tvoří spolu s místními poměrně dobře fungující komunitu.

Obr. 6 Bělá u Jevíčka (www.belaujev.cz)

Obr. 7 Biskupice (autor)

Obr. 8 Chornice (autor)

Obr. 9 Jevíčko (autor3,14)

Obr. 10 Slatina (autor)

Obr. 11 Vysoká (Google Earth)

Konečným výsledkem práce je následující tabulka SWOT analýzy.

Obr. 12 Tabulka výsledné SWOT analýzy (autor)

SILNÉ STRÁNKY	SLABÉ STRÁNKY
<ul style="list-style-type: none"> • Geografická poloha (obl. Malé Haně) • Prostředí nenarušené průmyslem • Dobré půdní podmínky pro zemědělství • Neexistence velkého zaměstnavatele • Vysoký podíl zeleně • Napojení na IDS JMK 	<ul style="list-style-type: none"> • Poloha na rozhraní krajů • Špatný stav komunikací • Málo rozvinutá infrastruktura • Vyjíždka obyvatel za práci • Nízká propagace území • Málo vyvinutá infrastruktura cestovního ruchu
PŘÍLEŽITOSTI	HROZBY
<ul style="list-style-type: none"> • Výstavba R 43 (nové prac. příležitosti) • Rozvoj drobného a středního podnikání • Podpora kvalitního bydlení • Rozvoj (agro)turistiky • Podpora činnosti pro všechny věkové kategorie • Nízká úroveň mezd, nezaměstnanost 	<ul style="list-style-type: none"> • Výstavba R 43 (zničení cenného území) • Stárnutí obyvatelstva • Odchod mladých lidí do měst • Růst nezaměstnanosti • Zhoršování tech. stavu komunikací • Přechod na tuhá paliva při neustále se zvyšujících cenách plynu a elektřiny

ZÁVĚR

Bylo potvrzeno, že v prostředí je třeba vytvářet vhodné podmínky pro rozvoj malého a středního podnikání. Tyto podniky mají velký význam z hlediska vytváření konkurenčního prostředí a zajišťují diverzifikaci ekonomické struktury, ale je nutné brát také v úvahu jejich zranitelnost a vysokou pravděpodobnost zániku. Pro rozvoj tohoto podnikání je nutná modernizace technické i sociální infrastruktury, neboť Jevíčko se v tomto směru dosti zanedbané. Území se vyznačuje nižší úrovní mezd a nezaměstnaností, což je dáno i postavením kraje, který měl v roce 2010 třetí nejnižší průměrnou hrubou mzdu mezi kraji. Z této slabiny je však třeba udělat přednost, neboť díky tomu může být toto území zajímavé pro nové investory z hlediska "levné" pracovní síly. Neexistence velkého zaměstnavatele je velkou výhodou, jelikož jeho případné problémy by nemohly ovlivnit situaci v celém území. Určitou možností, jak řešit vysokou nezaměstnanost, by mohlo být přesunutí částí výroby velkých podniků z regionálních center do oblasti Jevíčka. Z hlediska rozvoje infrastruktury, pro provázanost vzdělávacího systému s trhem práce, pro podporu činnosti pro všechny věkové kategorie je potřeba navázat silnější kontakt s místní akční skupinou. V obcích bych doporučila provést širší dotazníkové šetření pro zjištění potřeb jejich obyvatel. Mohlo by se případně zamezit budování něčeho, co místní vůbec nepotřebují. Důležitá je spolupráce na úrovni státní správy a samospráv. Přestože je v současné době nutné dojíždění za prací, tak z hlediska napojení na IDS JMK, jeho případné rozšíření na ostatní obce a pravidelnosti autobusových linek, by mohlo být méně problematické. V obcích je třeba podporovat kvalitu bydlení a k tomu by mohly přispět i revitalizace veřejných prostranství. Agrárně - výrobní charakter oblasti dává prostor výrobě zdravých potravin nebo racionální výživy. Případně je možné se zaměřit na výrobu biomasy či bioplynu prostřednictvím odpadů, dřevní hmoty či speciálních

plodin. Na výstavbu silnice R43 je třeba se dívat z několika úhlů pohledu. Na jedné straně by se její výstavbou zlepšila dostupnost celé oblasti, což by mohlo přilákat investory a tím by se snížila nezaměstnanost, došlo by k odlehčení místních komunikací a zviditelnění mikroregionu a vůbec celé oblasti Moravskotřebovska - Jevířska. Na straně druhé však výstavbou dojde k poškození úrodných půd a jejich obnova bude velmi náročná až nemožná. Významným problémem, který by se měl v této oblasti řešit, je velmi špatný technický stav komunikací. I kvalitní komunikace II. třídy a v dobrém stavu mohou přispět k rozvoji regionu.

Mikroregion Jevíčko tedy určitě není zapomenutým regionem kdesi na periferii, jelikož toto území je schopno poskytnout jak svým obyvatelům, tak i širšímu okolí různé možnosti pro jeho využití.

LITERATURA

1. Budín, Z. *Vyprávění o Velkých Opatovicích*. Vyd. 1. Velké Opatovice: Městský úřad Velké Opatovice, 2002. 183 s.
2. Glück, A. – Magel, H. *Venkov má budoucnost*. Praha: Brázda, 1992. 220 s. ISBN 80 – 209 – 0235 – X.
3. Heintel, M. *Einmal Peripherie - immer Peripherie?*. Wien: Universität Wien, 1999. 265 s. ISBN 978 – 3 – 900830 – 32 – 8.
4. Janda, T. – Lídl, V. a kol. *Německá průchozí dálnice: 1. díl Severní úsek*. Praha: Ředitelství silnic a dálnic, 2008. 52 s.
5. Kubeš, J. *Problémy stabilizace venkovského osídlení*. České Budějovice: Pedagogická fakulta Jihočeské univerzity, 2000.
6. Kuča, K. *Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. Díl 2. H- Kole*. Vyd. 1. Praha: Libri, 1997. 938 s. ISBN 80 – 85983 – 14 – 1.
7. Mackerle, J. *Letopis města Jevíčka*. Vyd. 2. Jevíčko: Město Jevíčko, 2008. 279 s. ISBN 978 – 80 – 254 – 1124 – 7.
8. Majerová, V. – Čmejrek, J. a kol. *Český venkov 2005: Rozvoj venkovské společnosti*. Vyd. 1. Praha: Česká zemědělská univerzita, 2005. 165 s. ISBN 80 – 213 – 1274 – 2.
9. Majerová, V. – Herová, I. a kol. *Český venkov 2008: Proměny venkova*. Vyd. 1. Praha: Česká zemědělská univerzita, 2009. 187 s. ISBN 978 – 80 – 213 – 1911.
10. Moseley, M. J. *Rural development : principles and practice*. London: SAGE, 2003. 227 s. ISBN 0 – 7619 – 4767 – 1.
11. Nekuda, V. *Moravskotřebovsko. Svitavsko*. Brno: Muzejní a vlastivědná společnost, 2002. 843 s. ISBN 80-7275-026-7.
12. Nunvářová, S. *Rozvoj venkova*. Vyd. 1. Brno: Masarykova univerzita, 2007. 211 s. ISBN 978 – 80 – 210 – 4314 – 5.

13. Perlín, R. *Venkov, typologie venkovského prostoru*. 20 s. Dostupné z <http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/odbor/reforma/perlin.pdf>
14. Pinkava, M. *Jevíčský sborník: statě z dávné i nedávné minulosti města*. Vyd. 1. Jevíčko: Městský úřad, 1997. 177 s.
15. Popelka, B. *Vlastivěda moravská – Jevický okres*. Vyd. 1. Brno: Garn, 2007. 226 s. ISBN 978 – 80 – 86347 – 68 – 4.
16. Suchomel, J. *Čtení o Jevíčku a Malé Hané*. Jevíčko: J. Suchomel, 2007. 133 s. ISBN 978 – 80 – 254 – 5142 – 7.
17. www.belaujev.net
18. www.biskupice.cz
19. www.czso.cz
20. www.hartinkov.cz
21. www.idos.cz
22. www.idsjmk.cz
23. www.jaromerice.cz
24. www.jevicko.cz
25. www.leader.isu.cz
26. www.obecbrezina.com
27. www.obec-slatina.cz
28. www.regionmtj.cz
29. www.risy.cz
30. www.svitavy.cz
31. www.velkeopatovice.cz
32. www.vrazne.unas.cz
33. www.wikipedia.org
34. Mapové podklady sledovaného území
35. Strategický plán rozvoje města Jevíčko 2009 – 2015